

“ЗАСТАЦА ЖЫЦЬ НА РОДНАЕ ЗЯМЛІ...”

Паэт, публіцыст, журналіст Сяргей Анатолевіч Сыс нарадзіўся 26.01.1962 г. у сям’і настаўніка ў вёсцы Пракісель Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці. Разважаючы пра адметныя найменні і старадаўнія гарадзішчы Рэчыцкага наваколля, а таксама пра славы Дняпро як аснову светаўспрымання і лёсу месцічаў, у прадмове да пакуль адзінага свайго зборніка “Стрэмка” (2011) Сяргук Сыс удакладняе: “Бацькавы карані ў мястэчку Холмеч, там, дзе некалі быў стары замак і двойчы на год праводзіліся вялікія кірмашы. Маці – з суседняга Дварца. Сам я нарадзіўся ў Пракіселя, а жыць даводзілася і ў тым жа Дварцы, і ў Холмечы, і ў Вулкане... Нарэшце, большая частка дзіцячых гадоў прайшла ў Заспе” [1, с. 3].

Сяргук Сыс завочна скончыў Гомельскі кааператыўны тэхнікум і філалагічны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Пасля арміі працаваў грузчыкам, экспедытарам, таваразнаўцам, настаўнікам, карэспандэнтам Жлобінскай раённай газеты. З’яўляўся першым намеснікам адказнага сакратара рэдакцыі газеты “Гомельская праўда”, займаў пасады дырэктара філіяла Інфармацыйна-прамысловай групы “Алга-плюс”, загадчыка рэкламнага аддзела тыпаграфіі “Спэйс-Графік”, узначальваў аддзел інфармацыі Гомельскага абласнога радыё. Член Саюза пісьменнікаў Беларусі і Беларускага саюза журналістаў. Цяпер жыве і працуе ў Мінску. Творы Сяргука Сыса друкаваліся ў часопісах “Малодосць”, “Польмя”, “Беларусь”, “Дзеяслоў”, рэспубліканскіх газетах і тыднёвіках, а таксама ў калектыўных выданнях “Дзень паэзіі”, “Тутэйшыя”, “Святло шчымлівай памяці”, у “Анталогіі беларускай паэзіі”. Як ужо адзначалася вышэй, паэт з’яўляецца аўтарам зборніка “Стрэмка”, а таксама ўкладальнікам кнігі прысвячэнняў “Ягамосць” (2010), прымеркаванай да пяцідзесяцігадовага юбілея А. Сыса – яго таленавітага земляка, выдатнага паэта сучаснасці. Вершы Сяргука Сыса, лаўрэата прэміі “Залаты Апостраф”, перакладаліся на англійскую, польскую, рускую, украінскую, літоўскую і сербскую мовы. Асабліва актыўна паэт друкуецца ў апошнія гады.

Пра настойлівыя пошукі аўтарам асабістай творчай манеры, непаўторнага сцверджання мастакоўскай індывідуальнасці сведчыць плённая вучоба ў сапраўдных сусветных і айчынных майстроў слова – папярэднікаў і сучаснікаў, выразнае памкненне да жывапісу словам, жаданне зрабіць больш разнастайнай і багатай жанравую сістэму лірыкі, яе вобразна-выяўленчыя сродкі і рытмічны лад.

У свой час на творчыя арыенціры аўтара-пачаткоўца не магла не паўплываць эстэтычна-мастацкая дактрына Таварыства маладых літаратараў “Тутэйшыя”, сябрам якога ён з’яўляўся. Як вядома, для многіх прадстаўнікоў гэтага аб’яднання, дзейнасць якога прыпала на апошнія дзесяцігоддзі ХХ ст., разам з іншымі нацыянальнымі прарокамі слова за ўзор успрымаліся творчыя прынцыпы і напісанае М. Багдановічам. Цікава, што ў новых гістарычных умовах не зменшыўся інтарэс паслядоўнікаў паэта да так званай “каардынаты красы” (паводле А. Разанава), што высякаецца праз сутыкненне ідэй характа і спахытку і заўжды вабіла Максіма Кніжніка. У прысвечаным М. Багдановічу вершы “Кропля” Сяргук Сыс таксама пераасэнсоўвае непарыўнасць гэтых, на першы погляд, антанімічных паняццяў, выводзячы праз іх выключную самаахвярнасць паэта-папярэдніка, гатовага скаціцца “Слязою зіхатлівай // пад ногі людскія // ...//

у пыл накаленняў...” [2, с. 18] з тым, каб сабой, пераўтвораным у бруд жыцця, дапамагчы “зачапіцца на лісіях” новым чыстым і гаючым кроплям расы.

Раней у друку нам ужо даводзілася гаварыць пра выключную адоранасць літаратурнымі талентамі рэчыцкай зямлі. Толькі адно яе прыдняпроўскае радовішча дало айчыннай паэзіі В. Ярца, В. Стрыжака, знакамітага аднафамільца нашага аўтара. Адразу трэба зазначыць, што аднолькавае прозвішча, слава і “*цень Анатоля Сыса*” [3, с. 291] ля вытокаў творчага шляху не столькі дапамагалі, колькі перашкаджалі пачаткоўцу. Дзеля таго каб застацца самім сабой, ён нават спрабуе некаторы час друкавацца пад псеўданімамі Жорж Кунц і Сяржук Рэчыц. Але потым перамагае здаровы сэнс, прыходзіць, як піша аўтар у вершы “***Дагадзіў жа ты мне, Анатолю, дагадзіў...”, удзячнасць за ўласную абуджанасць яго “Агменем” і “Панам Лесам”, немінучае светла-горкае разуменне таго, што “...паміж прыдняпроўскіх // радзінных равоў // засталася зямлі // для абодвух Сысоў” [2, с. 70]. І хоць, як прызнаецца сам паэт у інтэрв’ю з В. Аксак, тое, “што за мной Анатолю Сыс, я адчуваю заўсёды” [4], што менавіта ім трэба ўсім вымяраць ступень адданасці Айчыне і вартасць напісанага (верш “Дух – гэта, людзі, я!”), далей ён перастае хавацца за псеўданімамі.

Вызнаючы смутак сталай адзнакай уласнага душэўнага стану і мастацкай творчасці, што найперш абумоўлена незваротнай стратай ранейшай Беларусі, яе прыроды, інертнай застыласцю ўсяго і ўсіх, Сяржук Сыс не здымае за гэта віну і з самога сябе. У вершы “***Я забіты” яго лірычны суб’ект гатовы панесці любую кару, ганьбу, прыняць крываваыя пакуты і нават смерць за тое, што:

*Я цябе, зямля мая, пакінуў,
Я цябе, Радзіма, не збярог* [2, с. 11].

Гэтак жа непахісна паэт перакананы, што назаўжды, да самага скону застанецца з ім і “самае светлае – Дняпро, Барысфэнэс, Славуціч, бацька нашых рэк”. Пра воднае царства родных мясцін Сяржук Сыс заўсёды піша з хваляваннем: “Зрэдку наведваючы Заспу, не магу не сустрэцца з гэтай адвечнай веліччу. Ад самага маленства вядомыя мне яго старыцы і рукавы, мялізны і перакаты, віры і кручы. Рака – гэта вялізная краіна, у якой ёсць усе межы, цэнтральныя раёны і правінцыі – Груда, Самоўня, Засабка, Перавал, Евін пясок, Вінчавае возера... А ў жніўні тут чырванеюць чароўныя карункі чыліму – рэліктавага вадзянога арэха, паласавацца якім карціць і дагэтуль” [1, с. 6]. І яшчэ, як удакладняе паэт у вершы “Сваякам”, над нястомным хуткаплынным Дняпром на кладах паміж старых ліп “Спяць даўно неабудным сном // Баба Ганна і дзед Піліп” [2, с. 58], іншыя родныя і землякі.

Напэўна, таму так часта звяртаецца аўтар у сваёй творчасці да матыву любві і смутку па роднай Гомельшчыне, да гаючых вобразаў рэк маленства і юнацтва – Дняпра і Сожа (вершы “Калі былі маімі рэкі”, “Святы вечар”, “Мясцовы час” і інш.). Разам з іншымі воднымі артэрыямі Днепр – з яго рыбакамі і нератамі, чаплямі і чайкамі, гладкімі пузамі чаўноў, шэптам чаратоў у затоках і паклонамі бакена – уяўляецца лірычнаму суб’екту Сержука Сыса неад’емнай часткай найдаражэйшай спадчыны (“Мой Дняпро”).

*Ёсць рака і рука, што трымае вясло,
А вясло – гэта шлях да Радзімы* [2, с. 56].

Велічная сіла вады, што нараджаецца “з тысяч безназоўных ручаін”, заўважна ажывае, магутна заяўляе пра сябе з надыходам вясны. Яе кіпучая плынь увасабляе сабой няспыннасць. У вершы “***Засынаюць рэкі да вясны...” паэт падкрэслівае: “Розны лёс у рэк, а шлях адзін, // І той рух нішто спыніць не можа” [2, с. 57]. Акрамя таго, вясновы малюнак паўнаводдзя, як ніякі іншы, дазваляе аўтару ўвачавідкі пераканацца ў вечным саюзе, узаемаадбітку і зліцці вады і неба. Гэтак жа яднаючы ў сваёй душы зямны і горні пачаткі, рухаючыся па вадзе, увысь скіроўвае свой шлях герой яго твора “***У чаўне па вялікай вадзе...”:

*У чаўне па вялікай вадзе
Мне да неба дагрэбці трэба* [2, с. 59].

Неабходна ўдакладніць, што рух наперад і ўвысь пранізвае ўсю паэзію Сержука Сыса. Прычым лірычны герой яго твораў здольны адкрываць неба, духоўны пачатак як у вачах і душы каханай, яе белай сукенцы (“***За акном тваім...”; “***Белай сукенкай...”), так і ў дзіцячай усмешцы (“Людзі паслянавальнічнай эры”), сонцяблыках (“Яблыкі пана Вінчы”), думках ссівелых мудрых крумкача ды грака (“Самота ля старадаўняга касцёла”), вылепленай з гліны фігуры паэта (“Майстрыха”), светлаценях хмар і бэзу, трымценні пяшчоты, цішыні і ветру, дарагіх сэрцу кніжных тамах, партрэтах, рэпрадукцыях (з цыкла “Вясна ў Друскеніках”), гаючым агні (“Нуда-вада”).

Асаблівы каларыт і непаўторнае эмацыянальнае гучанне надае творам Сержука Сыса паэтычная рэканструкцыя архаічнага светабачання продкаў, увасабленне матыву вяртання да вытокаў праз зварот і пластычнае адухаўленне адпаведнай сістэмы мастацкіх вобразаў. Тут варта ўзгадаць такія творы паэта, як “Залацісты цмок”, “Змяіны цар”, “Русалчыны слёзы”, “Вужыная поўня” і інш. Адметна, што кожнага з герояў гэтых вершаў аўтар падае не толькі ў традыцыйным святле, як гэта пераважна вытрымлівалася ў фальклорнай казачна-легендарнай і песеннай спадчыне, г. зн. залацістымі ахоўнікамі Беларусі і яе народа, але і ўласнымі заступнікамі на той момант, калі яму, стомленаму і знясіленаму, давядзецца ўпасці “...паміж Заснай і Гомелем // У расхростанья палі” [2, с. 75].

Сярод твораў акрэсленага гучання асабліва хацелася б вылучыць верш Сержука Сыса “Сад вогненных сліўняў”, дзе паэту праз праявы старажытных народных уяўленняў у свядомасці яго лірычнага “Я” удалося аднолькава арганічна і эмацыянальна тонка перадаць як рамантычныя чары жытніх русалак, п’янкую ліпеньскую раскошу, так і драматызм светаадчування сучасніка. Гэты распачны стан у душы героя выкліканы не толькі незваротнымі зменамі, запусценнем, здзічэласцю бабулінага саду, зарослага крапівай і з танцамі вогненных сліўняў двара, але і разбурэннем усяго парушанага шматвяковага сялянскага ладу з яшчэ зусім нядаўна ўстойлівым побытам і такой дарагой для кожнага нядаўняга вяскоўца рэчывай атрыбутыкай. Прыкладам, хаты, вянка цыбулі на сонцы, для якога паэт знаходзіць нечаканае сцягнутае параўнанне, а таксама бэраў і ранетак, спелага калосся і валошак, стракатання конікаў і пахкай мяты. Вастрыню сітуацыі для лірычнага суб’екта ўзмацняе страта родных людзей, пры згадках пра якія і праз гады той ранейшы свет будзе нанова ажываць у яго памяці і глыбока хваляваць.

*Залаты вянок цыбулі,
Сонцава сурвэта...*

*Больш няма маёй бабулі
І валошак лета [2, с. 80].*

Усё адзначанае вышэй, як і нястомныя пошукі існасці быцця, сутнаслага прызначэння асобнага лёсу (“Камяні”, “Быць альбо не быць”, “Душа мая – як лёс старых калёс...”, “Панядзелак, 13-га”), пачуццёвая напоўненасць, псіхалагічная выверанасць інтымнай лірыкі (“Не адзіная ты маеш грыф “незваротная страта”...”, “Што было паміж намі”, “Позняя вішня”, “Іншым разам”, “Сповідзь мачо” і інш.), прачулае ўспрыманне характара акаляючай прыроды (“Не сцяжынамі крочым пад зорамі”, “Дняпро”, “У горадзе змрочным...”, “Ноч над Чачорай” і інш.), безумоўна, абяцаюць далейшае плённае спраўджванне Сяржука Сыса ў паэзіі і літаратуры наогул.

Спіс літаратуры

1. Сыс, Сяржук. Край Сысоў: Замест прадмовы / Сяржук Сыс. Стрэмка: Вершы. – Мінск: Кнігазбор, 2011. – 112 с. – С. 3–7.
2. Сяржук Сыс. Стрэмка: Вершы / Сяржук Сыс. – Мінск: Кнігазбор, 2011. – 112 с.
3. Сыс, С. “Дагадзіў жа ты мне, Анатоць, дагадзіў...” [успамін пра А. Сыса] / С. Сыс // Дзеяслоў. – 2007. – № 2. – С. 290–305.
4. Сыс, Сяржук. “Тое, што за мной Анатоць Сыс, я адчуваю заўсёды” / Сяржук Сыс // <http://www.svaboda.org/content/transcript>.

сцяжынамі крочым пад зорамі”, “Дняпро”, “У горадзе змрочным...”, “Ноч над Чачорай” і інш.), безумоўна, абяцаюць далейшае плённае спраўджванне Сяржука Сыса ў паэзіі і літаратуры наогул.

Спіс літаратуры

5. Сыс, Сяржук. Край Сысоў: Замест прадмовы / Сяржук Сыс. Стрэмка: Вершы. – Мінск: Кнігазбор, 2011. – 112 с. – С. 3–7.
6. Сяржук Сыс. Стрэмка: Вершы / Сяржук Сыс. – Мінск: Кнігазбор, 2011. – 112 с.
7. Сыс, С. “Дагадзіў жа ты мне, Анатоль, дагадзіў...” [успамін пра А. Сыса] / С. Сыс // Дзеяслоў. – 2007. – № 2. – С. 290–305.
8. Сыс, Сяржук. “Тое, што за мной Анатоль Сыс, я адчуваю заўсёды” / Сяржук Сыс // <http://www.svaboda.org/content/transcript>.